WIKIPEDIA

Idioma rumanu

El **rumanu**, na propia llingua «***română***», ye una llingua románica falada por unos 28 milllones de persones per tol mundiu. Los más, unos 17 millones viven en Rumanía y más de dos millones y mediu en Moldavia, inda qu'ellí munches vegaes la llingua llámase *moldavu*. El rumanu tien un 73% de semeyanza col catalán, un 77% col italianu y ente un 71 y un 72% col asturllionés. Oficialmente usa l'alfabetu llatín, anque en Moldavia ainda muncha xente escribe col alfabetu cirílicu. Pol so aisllamientu, el rumanu ye una de les llingües romániques más desconocíes y estremaes respeutu al grupu en xeneral. Tien una influyencia perfuerte de les llingües eslaves, del turcu y del húngaru.

Limba română y românește		
Númberu de falantes		
Falantes	Tipu	Añu
24 000 000	24 000 000	
Datos		
Sistema d'escritura	alfabetu llatín	
Reguláu por	Academia Rumana	
Códigos		
ISO 639-1	ro	
ISO 639-2	rum, ron	
ISO 639-3	ron	
Mapa de distribución		

Conteníu

Clasificación llingüística

- Indoeuropéu
  - Itálicu
    - Románicu
      - Románicu oriental
        - Balcanorrománicu
          - Rumanu

Escritura

L'alfabetu rumanu actual básase nel alfabetu llatín, y tien les siguientes lletres:

A Ă Â B C D E F G H I Î J L M N O P R S Ș T Ț U V X Z

a ă â b c d e f g h i î j l m n o p r s ș t ț u v x z

Les lletres nes qu'apaecen diacríticos, *ă*, *â*, *î*, *ș*, *ț*, considérense como lletres independientes de les respeutives *a*, *i*, *s*, *t*, d'igual manera que n'asturianu la eñe ye una lletra diferente de la ene.

La escritura rumana ye básicamente fonética, con dos esceiciones principales:

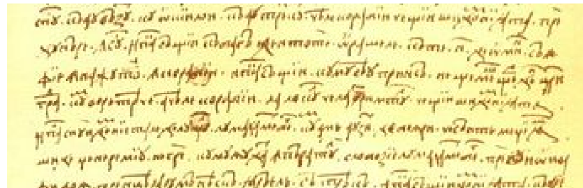
- El fonema /ɨ/ pue trescribise per **â** o per **î**, según la regla ***îâî***, esto ye, nel entamu y fin de la pallabra úsase **î** (*a începe* 'entamar', *a coborî* 'baxar'), y dientro la pallabra úsase **â** (*român* 'rumanu', *coborând* 'baxando');
- La lletra **e** inicial llées como'l diftongu [je] nes formes del verbu *a fi* 'ser, tar' y de los pronomes personales qu'asina emprimen: *ești* /jeʃtʲ/ 'yes, tas', *eram* /jerám/ 'yera, taba'; *eu* /jeu/ 'yo', *ele* /jele/ 'elles'.

Na so historia gráfica, el rumanu escribióse con diferentes alfabetos. Nel primer testu escritu rumanu conocíu, *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung* 'Carta de Neacșu de Câmpulung', úsase l'alfabetu cirílicu, sistema utilizáu mayoritariamente hasta mediaos del sieglu XIX. La razón principal de qu'esta llingua románica nun caltuviere nin usare l'alfabetu llatín ye l'adscripción de la so población a la Ilesia Ortodoxa, que la so llingua de cultu yera l'eslavónicu (el restu de la Romania, ta adscrita, grosso modo, a la Ilesia Católica, qu'usaba'l llatín como llingua de cultu). Amás, les llingües qu'arrodien a la población rumana, eslaves elles, usen toes el cirílicu; solamente l'húngaru y l'alemán son les llingües qu'usen el sistema llatín, siendo idiomes non eslavos, y ye precisamente en Transilvania onde s'atopen testos anteriores al sieglu XIX escritos col alfabetu llatín, en cuantes a la influyencia d'Hungría y de la población saxona neses tierres.

Nel añu 1860 adóptase de mou oficial l'usu del alfabetu llatín, dientro del procesu de "rellatinización" que sofrió esta llingua nel sieglu XIX, que ye'l que s'utiliza güei esclusivamente. La única esceición ye l'usu que se fixo na República de Moldavia nel periodu en qu'ésta perteneció a la Xunión Soviética, cuando se volvió a usar el sistema cirílicu (anque de manera diferente al usáu anteriormente), hasta l'añu 1989, que recupera'l sistema llatín.

Rumanu en Moldavia

Moldavia ye una ex república soviética, independiente dende 1991 y falante de la mesma llingua qu'en Rumanía, yá qu'enantes de la II Guerra Mundial yeren un estáu únicu.

El documentu conserváu más antiguu escritu en rumanu ye la *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*, datada nel añu 1521. Escribióse col alfabetu cirílicu.

En 1940 Moldavia foi invadida pola URSS y la so llingua pasó a llamase moldavu, dexando d'escribise en carácteres llatinos y entamando a utilizar otra vegada l'alfabetu cirílicu, hasta qu'en 1989 adoptóse de nuevu'l llatín pola presión popular.

En 2003 foi publicáu un diccionariu rumanu-moldavu, que provocó gran conmoción y polémica en Rumanía y Moldavia.

Anguaño, la Constitución del país fala del idioma como moldavu, sicasí, la declaración d'independencia noma a la mesma llingua como rumanu.

Pronunciación

Equí amuésase la pronunciación de lletres o diágrafos del rumanu.

Lletra o diágrafu	Fonemes
A, a	/a/
Ă, ă	/ə/
Â, â	/ɨ/
B, b	/b/
C, c	/k/ antes de a, o, u, /t͡ʃ/ antes de e o i
CH, ch	/k/
D, d	/d/
E, e	/e/, en algunos casos /j/ al comienzo de la pallabra
F, f	/f/
G, g	/g/ antes de a, o, u /ʒ/ antes de e o i
GH, gh	/g/
H, h	/h/
I, i	/i/
Î, î	/ɨ/
J, j	/ʒ/
L, l	/l/
M, m	/m/
N, n	/n/
O, o	/o/
P, p	/p/
Q, q	/kw/
R, r	/r/ /ɾ/
S, s	/s/
Ș, ș	/ʃ/ como la x del asturianu
T, t	/t/
Ț, ț	/ts/ como la z del italianu
U, u	/u/
V, v	/v/
X, x	/ks/
Z, z	/z/

- Consulta la edición de Wikipedia **n'idioma rumanu**.

Enllaces esternos

- Diccionariu esplicativu de la llingua rumana (http://dexonline.ro/)
- Diccionariu de la llingua rumana web 2.0 (http://www.webdex.ro/)

- Consulta la edición de Wikipedia **n'idioma rumanu**.

Llingües romániques

Sardorrománicu	Sardu
Iberorrománicu	Galaicoportugués (Portugués • Gallegu • Fala de Xálima) • Astur-lleonés (Asturianu • Lleonés • Mirandés • Estremeñu • Cántabru) • Castellanu • Navarroaragonés (Navarru • Aragonés)
Occitanorrománicu	Gascón • Llinguadocianu • Provenzal • Catalán-valencianu-balear (Balear • Catalán • Valencianu)
Galorrománicu	Llingües d'Oïl (Borbonés • Francés • Galó • Normandu • Picardu • Pictavín-santonxés • Franc-Comtois • Valón)
Galuitalianu	Piemontes • Lombardu • Ligur • Emiliano-Romañol • Vénetu
Retorrománicu	Romanche • Friulanu • Ladín
Italorrománicu	Italianu • Corsu • Napolitanu • Sicilianu
Balcanorrománicu	Dálmata • Rumanu • Macedorrumanu • Istriorrumanu • Meglenorrumanu

Control d'autoridaes	**Proyeutos Wikimedia** · Datos: Q7913 · Multimedia: Romanian language (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Romanian_language) · Viaxes: Guía de rumano **Identificadores** · BNE: XX531452 (http://datos.bne.es/resource/XX531452) · BNF: 11936910q (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb11936910q) (data) (http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11936910q) · GND: 4115807-6 (https://d-nb.info/gnd/4115807-6) · LCCN: sh85115036 (https://id.loc.gov/authorities/sh85115036) · NDL: 00569805 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00569805) · AAT: 300389157 (https://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=&logic=AND&note=&subjectid=300389157) · **Diccionarios y enciclopedies** · Britannica: url (https://www.britannica.com/topic/Romanian-language)